

UPPSALA
UNIVERSITET

Statsvetenskapliga institutionen
Box 514
751 20 Uppsala

Besöksadress:
Östra Ågatan 19
753 22 Uppsala

Föredragande:
Helena Wockelberg
Docent
Statsvetenskapliga institutionen

018-471 3448
Helena.wockelberg@statsvet.uu.se
<https://katalog.uu.se/empinfo/?id=N96-911>

Organisationsnummer
202100-2932

Remissvar

2022-04-22 Dnr: JU 2022/00209

Till Justitiedepartementet,
Grundlagsenheten

Remissvar över 2020 års valutrednings slutbetänkande Säkerhet
och tillgänglighet vid val (SOU 2021:96)

Sammanfattning

Statsvetenskapliga institutionen vid Uppsala universitets samlade bedömning är att utredningens analyser och förslag kan öka såväl säkerheten som tillgängligheten vid val.

Som framgår av betänkandet sker justeringar av regelverk och praxis kontinuerligt, till exempel när nya förhållanden, behov och möjligheter identifieras. Statsvetenskapliga institutionen delar i stort utredningens analys av brister och möjligheter både vad gäller säkerheten vid val och tillgänglighetsfrågor. Vi tillstyrker vad vi uppfattar vara utredningens huvudsakliga strategi, att säkra valens funktion och legitimitet genom öppenhet: de förslag som lämnas syftar till att göra valhandlingen, inklusive eventuella frågor och klagomål som kan uppstå, hanterliga för valadministrationen och för de enskilda. Det är också bra att Sveriges ambitioner och åtaganden i relation till internationella konventioner förtydligas och ytterligare konkretiseras, som i förslagen om valobservatörers status och förslagen som gäller tillgänglighet och möjligheter att delta i val. Vad gäller olika möjligheter att rösta och arbetet med att skapa tillgänglighet och garantier för valhemligheten lämnar utredningen ett stort antal förslag. Här kan det påpekas att samhällsförändringar, tekniska landvinningar och innovationer säkerligen kommer att orsaka nya utmaningar och möjligheter för väljarna och valadministrationen, men vad som är de rimligaste lösningarna rent tekniskt kan vi inte bedöma. Att skapa regelverk och rutiner som skyddar och upprätthåller valens legitimitet är ofrånkomligen en balansakt, där faktiska och potentiella hot ska undanröjas utan att medlen i sig medför nya risker eller problem. Utredningen lever vidare upp till kraven på konsekvensanalyser. I denna del är vår slutsats att valsystemets skyddsvärde och tillgänglighetens vikt för systemets demokratiska legitimitet torde motivera kostnadsökningar. I det följande kommenteras några av utredningens förslag och överväganden mer ingående.

Valmyndigheten får ett övergripande och samordnande ansvar för säkerhetsfrågorna

Den svenska valadministrationen är decentraliserad och ansvaret för valen är spritt på de enheter som ingår. I detta ansvar ingår att bedöma säkerhetsfrågor. Att ingen myndighet idag har ett övergripande och samordnande ansvar för säkerhetsfrågorna beskriver utredningen som en säkerhetsrisk i sig. Statsvetenskapliga institutionen anser att förslagen, som tydliggör säkerhetsarbetet och ger Valmyndigheten en tydligare roll, ökar möjligheterna för ett mer effektivt säkerhetsarbete. Ett effektivt säkerhetsarbete vid val torde dock vara beroende av lokal kännedom om sårbarheter och risker, och av varje enhets initiativkraft och ansvarskänsla. Det är därför angeläget att påpeka att Valmyndighetens utökade samordningsansvar inte förändrar varje verksamhets ansvar att identifiera och bedöma skyddsbehov. Vi delar utredningens slutsats att Valmyndigheten i nuläget ska arbeta med råd och rekommendationer och alltså inte ges föreskriftsmakt på området.

Valmyndigheten får ansvaret för samordning och rapportering av incidenter

Vi delar utredningens slutsatser gällande behoven av en samordnad rapportering och analys av incidenter vid val. Det är också rimligt att rapporteringsskyldighet införs för kommunernas valnämnder, länsstyrelserna och de utlandsmyndigheter som anordnar förtidsröstning. Behovet av samordning kommer dels ur insikten om påverkansoperationer av olika slag är sannolika, både som yttre och inre hotbilder, dels ur det faktum att antalet rapporterade incidenter ökat. Hur dessa hanteras är av betydelse för det demokratiska systemets funktion och legitimitet. Utredningens analys och förslag i denna del syftar till att maximera möjligheterna till incidentrapportering, och bygger till del på att information kan reda ut frågetecken och åstadkomma en bättre sortering mellan frågor av mindre dignitet och sådana som kan föranleda överklaganden. Vi delar slutsatsen att Valmyndigheten inte ska ges föreskriftsmakt vad gäller formerna för incidentrapportering och vi finner det klokt att formerna för rapportering tillåts vara flexibla.

Överklagande av val

Antalet överklaganden av val har ökat kraftigt samtidigt som det konstaterats att överklagandenas kvalitet brister. Valprovsnämnden har enligt utredningen hanterat situationen genom en generös hållning mot sådana överklaganden där det är svårt att fastställa vilket val som åsyftas och hur klagan motiveras. Utredningens bedömning i denna del är att de många och ofullständiga överklagandena kan bli färre och mer träffsäkra genom kontinuerliga informationsinsatser, men föreslår också att överklagande av beslut om att fastställa utgången av val ska innehålla uppgifter om klagandens personnummer samt kontaktuppgifter. Vi tillstyrker förslaget som precis som utredningen beskriver skulle göra det möjligt att fastställa klagorätt och ge Valprovsnämndigheten möjligheter att ta de kontakter med klagande som kan behövas. Utredningens argument för en sådan ordning är tillräckliga i sig, men vi noterar också att kraven kan stävja eventuella kampanjer där vaga, oprecisa och ofullständiga klagomål är en del av en illegitim och medveten störning, eller i andra ordalag, en påverkansoperation.

Val vid allvarliga fredstida kriser

Utredningen uppmärksammar det faktum att medan lagstiftaren i Regeringsformen erbjuder laglig grund för val vid krig eller krigsfara, saknas motsvarande lagstiftning om val i samband med fredstida kriser som terrorattentat, naturkatastrofer eller pandemier. Vi delar utredningens bedömning att frågor som rör möjligheter att skjuta upp val, förlänga valperioder eller göra om val på grund av en fredstida kris bör utredas i särskild ordning. Behovet av en sådan utredning har fått förnyad aktualitet, och digra illustrationer av vad fredstida kriser kan innebära, under Covid 19-pandemin. Erfarenheter från de val som genomförts (eller inte) under pandemin kan berika en utredning av svenska förhållanden.

UPPSALA
UNIVERSITET

Remissvar

2022-04-22

Dnr: JU 2022/00209

I detta ärende har professor och tillförordnad prefekt Sven Oskarsson beslutat. Docent Helena Wockelberg har varit föredragande. Erik Runn har bistått handläggningen.